

szabad egyoldalúan és leegyszerűsítve vizsgálni és értelmezni, s ezért az összehasonlító pedagógiának is az adott korszak egészét kell szem előtt tartani. Bajkó Mátyás a vitát lezáró összefoglalásában aláhúzza a megegyező és az eltérő álláspontokat, kiemelve azt, hogy a vitázók többsége az összehasonlító pedagógia önálló tudományág voltát ismerte el.

A kötet Arató Ferenc tanulmányával zárul: „Az összehasonlító pedagógia helyzetének értékelése” címen. Tömören összegzi a magyar összehasonlító pedagógia fejlődését és az összehasonlító pedagógia tárgyról folyó vita kialakulását. Ő is lényegesen tekinti az összehasonlító pedagógia önállóságának értelmezésénél a történetiség és az összehasonlító módszer pontos elhatárolását, illetve felhasználását az összehasonlító pedagógia kutatási céljainak érdekében.

Mint e rövid ismertetésből is láthatjuk, a könyvben az összehasonlító pedagógia alapvető kérdéseinek, fogalmainak tisztázását célzó tanulmányok kaptak helyet. Ebből a szempontból fontos forrásmunkának tekinthető. A könyv jellegéből következők, hogy az alapvető kérdések (az összehasonlító pedagógia tárgya, fogalma, rendszere, tudományközi kapcsolatai, módszerei) több szerzőnél is előfordulnak. Bizonyára segítette volna e fogalmak rendszerében való eligazodást az, ha a kötet végén egy összegzést találunk, amely az egyes szerzőkénél megtalálható fogalmak áttekintését mutatja meg. Az összehasonlító pedagógia önálló tudományág jellegének legmeggyőzőbb bizonyítékai véleményem szerint nem annyira az egyes fogalmak elméleti elemzése – bár erre természetesen nagy szükség van – mint inkább azok a példák, amelyekről a kötet egyes szerzői is említést tettek, s amelyekkel bizonyították az összehasonlító pedagógia elméleti és gyakorlati funkcióit. E kötet folytatásaként ilyen jellegű összeállítás lenne szükséges.

Tankönyvkiadó, Bp., 1980., 241. l.

Dr. Bereczki Sándor

Dr. Hadnagy János

A KÖRNYEZETISMERET TANTÁRGYPEDAGÓGIÁJA

A tanítóképzés új jegyzettel gazdagodott. Sőt. Ha átlapozzuk a tekintélyes művet, azt is mondhatnánk a viszonylag nagy terjedelmű jegyzetről (390 oldal), hogy tartalmában lényegesen többet ad eddigi elődeinél. A kézikönyv szerepét is betölti.

A szerzők – dr. Hadnagy János és az időközben elhunyt dr. Révész Béla – az oktatáspolitikai határozatok szellemében a nemzetközi tapasztalatok és a tantárgy korszerűsítésének érdekében éveken át folytatott kísérletek eredményeinek felhasználásával végezték munkájukat. Elismerésre méltó eredménnyel.

A jegyzet 12 fejezetében olyan mennyiségű ismereteket találunk, amelyek a szükséges szakmai, pedagógiai, elméleti anyagon kívül a gyakorlati megoldáshoz is figyelemre méltó segítséget adnak. Ez különösen azért értékes, mert a korszerűsített általános iskolai tantervi anyag, a főiskolai képzés tartalmi gazdagodása mellett lehetővé teszi a főiskolai tanulmányaikat nehéz körülmények között végző levelező hallgatók jobb felkészülését is e tárgy tanítására.

Szükségesnek tartjuk a jegyzet jellemző értékeinek kiemelését a fejezetek sorrendjében. Ismerteti a környezetismeret órákon folyó nevelő-oktató munka tantárgypedagógiai koncepcióját, a tantárggyá szerveződés tantervtörténeti előzményeit és a tananyag korszerűsítésének folyamatát.

Bemutatja a tantárgy komplex jellegéből adódó lehetőségeket, amelyekkel elősegítjük a 6–10 éves gyermekek személyiségének harmonikus fejlődését.

A IV. fejezetben örömmel olvassuk az óvodai környezetismereti foglalkozásokra utalást, mivel jelenleg a 3–6 éveseknek országosan 82 százaléka óvodai előzmények után lép a tankörcs korba, s ezzel a ténnyel az iskolai munkában reálisan számolni kell. A tantervi anyag kiválasztásánál és elrendezésénél nyomatékokat kapnak a társadalomismereti vonatkozások. S ez azért is lényeges, mivel – még szakmai körökben is – olykor azonosították a környezetismeretet a természetismerettel.

Az V. fejezet és a jegyzet végén közölt irodalomjegyzék dokumentumokat ajánl, s olyan könyvekre, tanulmányokra, cikkekre hívja fel a figyelmet, amelyek a főiskolai hallgatókat szakdolgozati és tudományos diákköri munkájukban is segítik. Nem különben a gyakorló pedagógusok továbbképzését is, amennyiben ez az értékes jegyzet eljuttat hozzájuk.

A jegyzet – a címében vállalt feladatot tekintve – leginkább azzal tölti be a funkcióját, hogy a tantárgypedagógia legfontosabb kérdésére a „hogyan”-ra sokoldalú választ ad. A megismerési módszerek, az eszközök, a tanítás-tanulási folyamat sajátosságainak feltárásával, alkalmazásának konkrét példákon történő bemutatásával, a tágabb és szűkebb felkészülés – tanmenet, óravázlat, óramodellek – dokumentálásával nemcsak a hallgatók tanulmányaihoz, de a pályakezdés éveiben végzendő tevékenységhez is hasznos útmutatásokat ad.

A környezetismeret tantárgyi sajátosságai a jegyzet minden fejezetében érzékelhetők. Látszik, hogy a szerzőpáros erre különösen nagy gondot fordított. A komplexitás és az alapozó funkció, a cselekvő ismeretszerzés és a megismerési módszerek elsajátítása fontos hangsúlyt kap a jegyzetben.

A napjainkban még mindig aktuális – öszszevont tanulócsoportokban végzett – amúgy nem könnyű pedagógus munkára való felkészítés

tésről, s ezzel kapcsolatban a hátrányos körülmények között dolgozó tanítók segítségéről (XII. fej.) sem feledkeztek meg a szerzők.

A jegyzetet dr. Hadnagy János szerkesztette. A szakmai körökben országosan elismert és tekintélyes pedagógiai szakíró és szerkesztő ezt a feladatot is kiválóan, nagy hozzáértéssel oldotta meg. Munkájával értékesen járult hozzá a természeti és társadalmi valóság megismertetéséhez a 6–10 éves gyermekek tanítóinak.

A jegyzet ábrái gazdagon illusztrálják a tananyag feldolgozását, s egyszerű eszközeivel segít áthidalni azt az időszakot – olykor pénzügyi vagy éppen gyártási nehézséget –, amely a tárgyi feltételek hiánya esetén is elvégezhetővé teszi az új tantervből adódó kísérleteket.

A jó szerkesztés szerencsésen találkozott a szemléletes nyomdai kivitelezéssel. Nagy kár azonban, hogy a példányszám ezúttal is csak a minimális hallgatói szükségletet fedezi, pedig az új tanterv, s a korszerűsített pedagógiai eljárások indokolnák a szélesebb körben való terjesztést.

Tankönyvkiadó, Bp., 1980.

Dr. Balogh József

Rumpler Nyina–Vilor Nyinelj–Hajnád Zoltán:

A MAI SOKNEMZETISÉGŰ SZOVJET IRODALOM (1955–1975)

A Tankönyvkiadó 1978-ban jelentette meg a Rumpler Nyina–Vilor Nyinelj–Hajnád Zoltán, a Pécsi Tanárképző Főiskola szerzői kollektívájának „A mai soknemzetiségű szovjet irodalom (1955–1975)” című jegyzetét. A jegyzet a tanárképző főiskolák orosz szakos hallgatóinak irodalomszemináriumi törzanyagát tartalmazza, de a levelező hallgatók is hasznosíthatják önálló felkészülésük során.

A jegyzet úttörő abban, hogy célja és igénye: lehetővé tenni a felsőoktatási intézményeinkben az orosz szakos hallgatók számára a soknemzetiségű szovjet irodalom megismerését. A szerzők az előszóban hangsúlyozzák, hogy az új főiskolai oktatási programnak megfelelően a jegyzetben az orosz írók művein túl helyet kaptak más nemzetiségű írók alkotásai is. Az orosz nyelvű irodalmat a jegyzetben Mihail Solohov, Vaszilij Saksin, Jurij Kazakov, Alekszandr Tvardovszkij, Leonyid Martinov, Alekszandr Mezsirov, Jevgenyij Vinokurov, Jevgenyij Jevtusenko, Robert Rozsgyesztvenszkij, Andrej Vozneszenszkij, Julija Drunyina, Novella Matvejeva, Bella Ahmadulina, Nyikolaj Pogogyin művei reprezentálják. Csingiz Ajmatov képviseli a kirgiz, Vaszil Bikov a belorusz, Juvan Sesztalov a manysi, Raszul Gamzatov az avar, David Kugulyinov a kalmük, Eduard Miczelaitisz a litván irodalmat.

A jegyzet bevezető részében az SZKP programjának egy, az irodalom és a művészetek nevelő funkciójának további erősítésével kap-

csolatos részletét találjuk. Ezután az SZKP KB különböző, irodalmat és művészeteket érintő határozataiból és beszámolóiból olvashatunk részleteket. A jegyzet szerzői kérdésekkel irányítják a hallgatók figyelmét a fenti részletekben felvetett, súlypontosított, lényeges problémákra, a kortárs művészeti élet és kritika előtt álló aktuális feladatokra.

A továbbiakban egy-egy orosz, illetve más nemzetiségű író, költő életművébe ad bepillantást a jegyzet. A szerzők következetesen alkalmazták azt a módszert, hogy bevezetőként röviden summázzák az illető művész munkásságát, majd az elemzésre szánt művet elhelyezik az író életművében.

E rövid méltatás után következnek az író magyar nyelven megjelent műveinek bibliográfiája. A következőkben megtaláljuk a részletes elemzésre szánt művet (illetve ha nagyobb terjedelmű, annak kiemelt részeit), költők esetében pedig néhány költeményt. Minden mű után az elemzést segítő, irányító kérdéseket találjuk. Ezek nemcsak a hallgatók felkészülését, hanem a szemináriumot vezető tanár munkáját is segítik. Az illető műalkotás jellegétől függően gyakran találkozunk olyan kérdésekkel, feladatokkal is, amelyek a hallgatókat önálló véleményük részletes kifejtésére készítik vagy az irodalmi, művészi, esztétikai problémák átfogó, szintetizáló értelmezésére, esetleg el is vonatkoztatva a konkrét műtől.

A kérdések, feladatok után a tárgyalt író munkásságára vonatkozó gazdag bibliográfiát közölnek a jegyzet szerzői. Megadják a Szovjetunióban megjelent orosz nyelvű szakirodalmat és a Magyarországon megjelent magyar nyelvű szakirodalmat is.

A jegyzet utolsó szerkezeti egységében, melékleltéknél megtaláljuk az MSZMP KB az irodalomról és művészetekre vonatkozó dokumentumait is, valamint a Kulturális és Elméleti Munkaközösség vitaanyagát. Így képet kapunk az elmúlt évek irodalommal és művészetekkel kapcsolatos kérdéseiről és a szocialista művészet fejlődésének további útjáról.

A pécsi szerzői kollektíva jegyzete eredményesen hasznosítható az irodalom-szemináriumokon. Nagy segítséget jelent a hallgatóknak, hogy az anyag egységesen a rendelkezésükre áll (hiszen a kötelező irodalom jelentős része általában kis példányszámban van meg a könyvtárakban). További segítséget nyújt a bibliográfia azoknak, akik mélyebben, részletesebben szeretnék tanulmányozni egy-egy író életművét.

Hallgatóknak és szemináriumvezetőnek egyaránt segítséget nyújtanak az elemzésben, a művek értékelésében az utánuk található kérdések és feladatok.

A jegyzet segít abban, hogy a hallgató átfogó, reális képet alkosson napjaink szovjet irodalmáról, amely sok-sok kisebb-nagyobb nemzetiségű irodalmából szövődik össze tarka, de tarkaságában is egységes egészé. Az át-